

Stödmaterial för genomgång av hur Socialstyrelsens underlag Språkförmåga i äldreomsorgen kan användas i arbetsgrupper

Detta material kan användas som stöd för att gå igenom PPT-presentationen som riktas till arbetsgrupper gällande språkförmåga i äldreomsorgen. Dokumentet vänder sig till dig som är ansvarig för att förbereda och arbeta med materialet tillsammans med arbetsgruppen. Det kan vara en ansvarig chef men också någon annan, till exempel en utvecklingsledare.

Texten inleds med tips inför planeringen av arbetet. Talarstöd till PPT-presentationen börjar på sidan tre. Välj ut det som är användbart och hjälpsamt för ert syfte med arbetet. En del har kommit långt i sitt arbete med språkutveckling och andra ska precis börja.

Presentationen innehåller en del fakta, förslag på diskussionsfrågor och exempel på övningar att göra tillsammans i arbetsgruppen. Exempelen utgår från Språkförmåga i äldreomsorgen – underlag för bedömning och utveckling och kan ses som verktyg. Ni väljer de eller det exempel som passar er.

Tips innan ni börjar

Arbete med språkutveckling på arbetsplatsen behöver pågå kontinuerligt. Se punkterna nedan som förslag för att komma i gång med arbetet. Därefter är det sannolikt bäst om verksamheten även har möjlighet att använda befintliga strukturer, så som APT och andra möten, för språkutvecklande arbete.

Planera för genomförandet

Inför arbetet med Språkförmåga i äldreomsorgen är det bra att göra en planering för att skapa tydlighet kring vad ni vill åstadkomma.

Det är viktigt att involvera alla medarbetare och skapa en förståelse för varför arbetet ska göras och vad det ska leda till. Efter det kan ni tillsammans bestämma hur ni lägger upp arbetet.

De exempel som finns med i presentationen ska ses som inspiration och förslag på hur Språkförmåga i äldreomsorgen *kan* användas. Exempelen är inte rangordnade, även om de är numrerade med exempel 1–4. Du som leder arbetet väljer de exempel som passar din verksamhet bäst. Därefter kan du fortsätta med de andra exemplen som finns i presentationen. Det kan också vara så att arbetsgruppen har kommit på andra sätt att arbeta med materialet. Du kan därför behöva välja ut vilka bilder i presentationen som ska visas. Alla som ska vara med i arbetet behöver få möjlighet att bekanta sig med Språkförmåga i äldreomsorgen – underlag för bedömning och utveckling innan ni börjar.

Här följer några frågor som kan vara bra att reflektera över och ta ställning till, i planeringen av arbetet. Dokumentera svaren på respektive fråga. Det är till god hjälp både vid genomförandet och uppföljningen av arbetet.

Mål

- Vad är målet med att arbeta med Språkförmåga i äldreomsorgen? Vad ska uppnås för var och en, och för verksamheten?

Deltagare och ansvarig

- Vilka ska delta?
- Vem ska leda arbetet med lärande och utveckling utifrån materialet? Det kan till exempel handla om att ansvara för en utbildningsdag, vara samtalsledare i en studiecirkel, eller leda diskussionen på enhetsmöte. Allt beroende på hur ni väljer att lägga upp arbetet.

Arbetsform

- I vilken form ska ni arbeta med Språkförmåga i äldreomsorgen? Det kan till exempel handla om en
 - utbildnings- eller planeringsdag (hel- eller halvdag)
 - studiecirkel där ni vid ett antal tillfällen diskuterar innehållet i kunskapsstödet
 - diskussion på enhetsmöten eller motsvarande.

Nulägesbild

Har arbetsgruppen en gemensam bild av nuläget? I så fall, hur ser den ut? Eller är arbetet med Språkförmåga i äldreomsorgen det första steget för att få en gemensam nulägesbild?

Övrigt

Vad behöver ni mer tänka på för att arbetet ska vara möjligt att genomföra utifrån verksamhetens och arbetsgruppens förutsättningar? Det kan exempelvis handla om hur ni kan organisera det språkutvecklande arbetet så att alla kan delta. Har ni språkbud som kan bidra i arbetet? Finns det lokaler där ni kan vara ostörda? Har alla tillgång till underlaget? Vem tar anteckningar? Med mera.

Här följer talarstöd till presentationen inklusive exempel att använda i arbetsgruppen

Bild 1

Socialstyrelsen publicerade under 2023 Språkförmåga i äldreomsorgen – underlag för bedömning och utveckling. Underlaget anger Socialstyrelsens bedömning av vilken språkförmåga i svenska som personalen i äldreomsorgen behöver. Denna presentation är tänkt att vara till hjälp för att förstå hur underlaget kan användas i språkutvecklande arbete.

Alla vinner på att arbeta språkutvecklande, bild 2

Alla vinner på språkutvecklande arbetsplatser. Det leder till färre missförstånd, bättre kommunikation och bättre arbetsmiljö. Alla nyanställda och vikarier har nytta av språkutvecklande arbete oavsett språkförmåga. Språkutvecklande arbete är en kompetenshöjande insats, oavsett om den riktas till hela arbetsgruppen eller till några i gruppen. Det är en satsning för att utveckla både personal och verksamhet.

Språkförmåga i äldreomsorgen – underlag för bedömning och utveckling, bild 3

Det är en fördel om alla som deltar i det här arbetet, har tagit del av det här underlaget. Behov och förutsättningar gällande språkutvecklande arbetssätt ser olika ut i olika verksamheter och underlaget är utformat för att kunna anpassas efter det. En del har arbetat språkutvecklande länge och har rutiner, strukturer, stödfunktioner, kunskap och en lärande kultur och andra ser sig mer som nybörjare inom språkutvecklande arbetsplats. Vi vill också tipsa

om Vård- och omsorgscollege arbete med språkbud och övriga insatser och utbildningar.

Varje område av underlaget innehåller två delar, bild 4

Den språkförmåga som beskrivs är tänkt som mål. Det är inte en utgångspunkt att all personal har den språkförmågan när de anställs.

Varje kompetensområde (25 stycken) i underlaget innehåller två delar: en med kompetensmål för området (grön) och en som anger den språkförmåga som behövs för att uppnå målen i kompetensområdet (blå). Se exempel: kompetensområde 7, kommunikation. De båda delarna hänger ihop. Arbete med kompetensmålen ger kunskapsutveckling och att arbeta med språkförmågan ger språkutveckling.

De ord som är fetade anger den språkförmåga som är central för kompetensmålet.

Språkutvecklande arbete – ett arbete som görs tillsammans, bild 5

För att lyckas med språkutvecklande arbete är det viktigt att hela verksamheten är delaktig, både chefer och medarbetare. Nämnd och ledning behöver ge cheferna förutsättningar och stödja det språkutvecklande arbetet. Första linjens chef i äldreomsorgen har en nyckelfunktion i att säkerställa att den språkliga förmågan höjs. Det är ett arbete som behöver göras tillsammans och mycket arbete pågår redan.

Hur ni kan arbeta språkutvecklande i er arbetsgrupp, bild 6

Det här är en inledning till de kommande sidorna i PPT-materialet. De kommer att lyfta exempel på situationer i arbetet som ni kan diskutera utifrån er språkförmåga.

Stanna upp och diskutera, bild 7

Här är först förslag på några frågor att diskutera som handlar om hur det ser ut hos er i er arbetsgrupp. Ni kommer säkert på fler frågor att diskutera.

Kommunikation, bild 8

Kommunikation är ett av de viktigaste verktygen för dig som arbetar inom äldreomsorgen. En viktig del är det vardagliga språket som finns med i det här exemplet. I kompetensområde 7, kommunikation i Språkförmåga i äldreomsorgen beskrivs kompetensmål och den språkförmåga som behövs.

Stanna upp och diskutera, bild 9

Här är förslag på några frågor att diskutera i arbetsgruppen, antingen två och två eller hela gruppen tillsammans. Det beror förstås på hur stor er arbetsgrupp är. Ni kommer säkert på fler frågor att diskutera.

Kommunikation inom teamet, bild 10

Ur patientsäkerhetsperspektiv är det viktigt att kunna ge tydlig och effektiv rapportering, både mellan kollegor och till annan hälso- och sjukvårdspersonal. Annars kan man missa viktiga detaljer, vilket kan leda till risker och skapa osäkerhet hos både personal och de äldre.

Stanna upp och diskutera, bild 11

Här är förslag på några frågor att diskutera i arbetsgruppen, antingen två och två eller hela gruppen tillsammans. Ni kommer säkert på fler frågor att diskutera.

På bilderna som följer finns fler exempel på hur ni kan arbeta vidare i arbetsgruppen, bild 12

I kommande bilder ger vi några förslag på hur ni kan arbeta med kompetensområdena, men det finns inga begränsningar i hur ni kan använda underlaget efter era behov och förutsättningar.

Ni kan titta igenom alla exempel och sedan välja ett att börja arbeta med. De är tänkta som inspiration och behöver inte göras i någon särskild ordning. Ni väljer de som passar er.

De exempel som finns med utgår från Språkförmåga i äldreomsorgen och de 25 kompetensområden som beskrivs där. Efter varje genomgång av ett kompetensområde kan ni med fördel avsluta med reflektionsfrågor i gruppen. Det kan till exempel vara allmänna reflektioner i gruppen som:

- Vad har vi lärt oss i dag?

- Vad är nytt?
- Hur kan vi fortsätta arbeta språkutvecklande?

Kompetensområden och språkförmåga hänger ihop, bild 13

I det här exemplet kan arbetsgruppen gå igenom kompetensområdena och välja de som är mest relevanta för er just nu. Ni kan tillsammans fördjupa er i kompetensmålen och gå igenom vilken språkförmåga som behövs för respektive kompetensområde. Genom att göra denna koppling omfattas både språk- och kunskapsutveckling. Ni kan särskilt fokusera på de **fetade** orden och begreppen i texten, de är återkommande i språkstödet. Dokumentera gärna diskussionen och era resultat.

Välj ut några kompetensområden bild 14

Arbetsgruppen kan till exempel få i uppgift att själva läsa, alla eller utvalda kompetensområden, och sedan välja och berätta om kompetensområden de känner igen från arbetet. Medarbetarna kan välja områden som de själva tycker att de är bra på och ge exempel som de delar med sig av till varandra. Eller så kan de välja områden de tycker att gruppen som helhet behöver utvecklas inom och ge exempel på det.

En viktig del av att arbeta språkutvecklande är att göra det pratbart. Att ta del av varandras erfarenheter och tankar stärker gruppen. Det är också nyttigt att se att alla behöver och har nytta av språkutveckling, inte bara de som är tvåspråkiga eller som har ett annat modersmål. Den som leder arbetet eller någon i gruppen kan på slutet samla ihop gruppens styrkor och svagheter och presentera. Beskrivningen kan sedan ligga till grund för en åtgärds- och handlingsplan som syftar till att höja språkförmågan. Det är bra om ni i arbetsgruppen tillsammans tar fram åtgärds- och handlingsplanen för att den ska bli förankrad och få funktionen som stöd i arbetet.

Prata om era arbetsuppgifter, bild 15

Här kan ni välja om ni vill använda exemplet som ett underlag för diskussion, eller om ni vill sätta mål för arbetet. Det kan i så fall se ut så här: Om du kan ringa med stöd av en mall i nuläget kan ditt individuella mål bli att du ska kunna ringa självständigt. Målet bör skrivas ner och du bör också sätta en rimlig tid på när du ska ha uppnått ditt mål. Berätta för varandra och diskutera i arbetsgruppen hur ni kan hjälpas åt så att alla känner sig säkrare på att ringa samtal i jobbet.

Mål kopplat till medarbetarnas språkförmåga, både på grupp och individnivå, bör följas upp löpande. Utvecklas språkförmågan i gruppen eller hos den enskilde medarbetaren? Ger det språkutvecklande arbetet effekt eller behöver ni ändra på något ytterligare? Vad har blivit bättre? Hur har det påverkat arbetsgruppen och enskilda medarbetare? Ser ni skillnad i hur och vem som utför arbete? Och framförallt, blir det skillnad för de äldre?

Det är tillfredsställande för alla att se att språkförmågan höjs. Att prata om språk och genomföra språkutvecklande insatser leder till kompetenshöjning för alla medarbetare. Inte mist för den enskilde medarbetaren men det ger vinster för alla. I vissa grupper kan uppföljning ske i grupp och för en del behöver uppföljningen vara på individnivå. Tänk på att prata om språkbrister och språkutveckling innebär att komma nära individens integritet och självkänsla.

Prata om arbetsgruppens behov, bild 16

Även här kan ni välja om ni vill använda exemplet som ett underlag för diskussion, eller om ni vill sätta mål för arbetet. Det skulle kunna se ut så här:

Skriv ner mål som ni på grupp nivå ska arbeta med att uppnå. Om många behöver stöd i att dokumentera kan nästa steg vara att göra en handlingsplan för hur arbetet ska utvecklas hos er. Beroende på resultatet kan det ta olika lång tid att uppnå målet. Sätt ändå en tid när ni ska följa upp hur det gått.

Ni kan sätta mål på det som är av störst vikt i er verksamhet utifrån era lokala behov och förutsättningar. Om det ska vara på grupp eller individnivå bestämmer ni själva och det kan vara olika vid olika tillfällen. Om det känns stort att sätta mål kan man kalla det för checklista och koppla den till varje kompetensområde ni jobbat med.

Reflektionsfrågor inför fortsatt arbete, Bild 17

När ni jobbat med ett eller ett par exempel kan det vara dags att reflektera och planera för fortsatt arbete. Förslagsvis genom att diskutera frågorna på bilden, eller frågor som ni själva identifierat att ni behöver diskutera.

Utvecklingsarbete gällande språkutveckling, bild 18

Du som leder arbetet behöver sammanställa gruppens resurser och utvecklingsbehov. Utifrån sammanställningen kan ni sedan göra en handlingsplan på gruppnivå. Där kan ni bestämma regler, struktur och arbetssätt inom er verksamhet som syftar till språkutveckling. Chefen har ansvaret men alla måste delta aktivt i arbetet för att språkutveckling ska ske.

Här är ett förslag på en handlingsplan som ni kan använda men har ni andra underlag som ni redan använder, så fortsätter ni naturligtvis med dessa.

Handlingsplan

Vad ska göras?	Ansvarig	Påbörjas	Klart	Uppföljning

Lycka till med ert fortsatta språkutvecklande arbete!